

دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود

دانشکده علوم انسانی

گروه آموزشی مدیریت دولتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی گرایش تحول

عنوان :

بررسی اثر بخشی خدمات آموزشی و فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر توانمندسازی

خانواده های تحت حمایت (شهرستان ملایر)

استاد راهنما :

دکتر مراد کردی

استاد مشاور :

دکتر نورالدین نوری

دانشجو : علی عسگری

خرداد ماه ۱۳۹۲

Islamic Azad University of Shahroud

Faculty of Humanities

Department of Public Management

Ph D/M. A. Thesis

Title of the Thesis:

The effect of Education – Cultural activities of Emam Khomeini felief foundation in the abilities of their families supported(Malayer city)

Thesis Advisor:

Morad Kordi (Ph.D)

Thesis Reader:

Norodin Nori (Ph.D)

By:

Ali Asgari

June 2013

تقدیر و تشکر :

راز و رمز پویای علم و کشف معانی بدیع و تجلی جلوه های شهودی معرفت کیمیایی است که آسمان علم به برکت سیما و سیره ی نورانی نبی مکرم صلی الله علیه و آله و سلم، انسان در بند خاک را به معراج حضور می خواند و چه خرم علمی که از چشمه ی معارف سیراب شود و چه زیبا دانشی که قبای پرنیانش به عطر و بوی گلستان محمدی معطر شود و چه معماری باشکوهی، بنایی که سنگ هویت و فرهنگ آن ریشه در مدینه النبی بیابد و امروز کاخ آباد علم به سروش معنوی و مفهوم پیام او بیش از پیش محتاج راهنمایی است که علاوه بر حفظ آبادانی آن در راه اعتلای آن به فرزندان خویش محبت نمایند. سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

بدین وسیله از زحمات بی شائبه و صادقانه استاد ارجمند آقای دکتر مراد کردی ، که با راهنمایی های ارزنده و حکیمانه خود در تمام مراحل پژوهش اینجانب را یاری نموده و همواره با روی گشاده و مملو از محبت و مهربانی راهنمایی ام کرده اند؛ نهایت تشکر را دارم.

از استاد ارجمند آقای دکتر نورالدین نوری که مشاورت این پژوهش را پذیرفته و با نکته سنجی های علمی و تجربی خود مرا در این راه یاری نمودند نیز تقدیر و تشکر می نمایم. و همچنین از جناب آقای دکتر محمد عسگری، تحلیل گر آماری پژوهش ؛ که در تمامی مراحل از ساخت پرسشنامه تا تحلیل داده ها یاریگر من بوده اند نیز کمال تشکر و قدردانی را دارم.

در پایان نیز از کادر دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، مخصوصاً گروه آموزشی مدیریت، از نهاد مقدس کمیته امداد امام خمینی(ره)، از تمامی خانواده های تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان ملایر و همچنین همه کسانی که در این راه یاریگر من بودند به خاطر همکاری صمیمانه و صادقانه ایشان تشکر می کنم .

تقدیم

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید. در اینجا بر خود می دانم که ماحصل آموخته هایم را تقدیم می کنم به آنان که مهر آسمانی شان آرام بخش آلام زمینی ام است:

تقدیم به پدر و مادرم:

که از نگاهشان صلابت، از رفتارشان محبت و از صبرشان ایستادگی را آموختم. تقدیم به روح پاکشان که عالمانه به من آموختند تا چگونه در عرصه زندگی، ایستادگی را تجربه نمایم. شاید باورشان نشود که چقدر دلتنگ حضورشان هستم، ای کاش تصویرشان نفس میکشید...

تقدیم به مهربان فرشتگانی که:

لحظات ناب باور بودن، لذت و غرور دانستن، جسارت خواستن، عظمت رسیدن و تمام تجربه های یکتا و زیبای زندگیم، مدیون حضور سبز آنهاست. تقدیم به خانواده عزیز و امید بخش جانم که آسایش آن ها آرامش من است.

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

فصل اول : کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسأله	۳
۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش	۵
۴-۱- اهداف پژوهش	۶
۵-۱- فرضیه های پژوهش	۷
۶-۱- تعاریف متغیرها	۸
۶-۱-۱- تعاریف نظری	۸
۶-۲-۱- تعاریف عملیاتی	۹
۷-۱- روش تحقیق	۱۰
۸-۱- متغیرهای پژوهش	۱۰
۹-۱- جامعه و نمونه مورد مطالعه	۱۰
۱۰-۱- تجزیه و تحلیل آماری	۱۱
۱۱-۱- روایی و اعتبار ابزار اندازه گیری	۱۱
۱۲-۱- مدل مفهومی پژوهش	۱۲

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۱-۲- فقر	۱۴
۲-۲- نظریه های مربوط به فقر	۱۴
۱-۲-۲- چشم انداز فرهنگی	۱۴
۲-۲-۲- چشم انداز موقعیتی	۱۶
۳-۲-۲- چشم انداز ربطی	۱۶

- ۱۷ ..... ۳-۲- معرفی کمیته امداد امام خمینی (ره)
- ۱۷ ..... ۱-۳-۲- تاریخچه
- ۱۸ ..... ۲-۳-۲- اهداف و وظایف
- ۱۹ ..... ۳-۳-۲- منابع مالی
- ۱۹ ..... ۴-۳-۲- آمار تفصیلی خانوار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی شهرستان ملایر
- ۲۱ ..... ۵-۳-۲- برنامه های حمایتی کمیته امداد امام خمینی (ره)
- ۲۲ ..... ۴-۲- خدمات فرهنگی و آموزشی کمیته امداد
- ۲۵ ..... ۱-۴-۲- خدمات تحصیلی دانش آموزان
- ۲۶ ..... ۲-۴-۲- خدمات دانشجویی
- ۲۷ ..... ۳-۴-۲- آموزش خانواده
- ۳۱ ..... ۵-۲- توانمندسازی
- ۳۴ ..... ۱-۵-۲- اهداف توانمندسازی مددجویان
- ۳۵ ..... ۲-۵-۲- ابعاد توانمندسازی
- ۳۷ ..... ۶-۲- یافته های پژوهشی

فصل سوم : روش پژوهش

- ۴۱ ..... ۱-۳- روش پژوهش
- ۴۲ ..... ۲-۳- جامعه و نمونه مورد مطالعه
- ۴۳ ..... ۳-۳- ابزار جمع آوری داده ها
- ۴۴ ..... ۴-۳- روایی و اعتبار ابزار اندازه گیری
- ۴۹ ..... ۵-۳- تجزیه و تحلیل آماری

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها

- ۵۱ ..... ۱-۴- توصیف اطلاعات
- ۵۲ ..... ۱-۱-۴- توزیع فراوانی فراد نمونه بر حسب سن
- ۵۳ ..... ۲-۱-۴- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب جنسیت

- ۴-۱-۳- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب سطح تحصیلات ۵۴
- ۴-۱-۴- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب مدت زمان تحت حمایت بودن ۵۵
- ۴-۱-۵- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب وضعیت اشتغال ۵۶
- ۴-۱-۶- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب تعداد افراد خانواده ۵۷
- ۴-۱-۷- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب وضعیت مسکن ۵۸
- ۴-۱-۸- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب علت حمایت ۵۹
- ۴-۱-۹- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب نوع زندگی ۶۰
- ۴-۱-۱۰- شاخص های توصیفی محاسبه شده پرسشنامه پژوهش ۶۱
- ۴-۲- استنباط از اطلاعات ۶۲
- ۴-۲-۱- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه اصلی شماره یک ۶۲
- ۴-۲-۲- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه اصلی شماره دو ۶۳
- ۴-۲-۳- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه فرعی شماره یک ۶۴
- ۴-۲-۴- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه فرعی شماره دو ۶۵
- ۴-۲-۵- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه فرعی شماره سه ۶۶
- ۴-۲-۶- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه فرعی شماره چهار ۶۷
- ۴-۲-۷- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه فرعی شماره پنج ۶۸
- ۴-۲-۸- تجزیه و تحلیل داده های مربوط به فرضیه فرعی شماره شش ۶۹

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

- ۷۱-۱-۵- خلاصه یافته ها و نتیجه گیری پژوهش ۷۱
- ۷۱-۱-۱-۵- نتایج مربوط به فرضیه اول پژوهش ۷۱
- ۷۳-۲-۱-۵- نتایج مربوط به فرضیه دوم پژوهش ۷۳
- ۷۴-۳-۱-۵- نتایج مربوط به فرضیه های فرعی پژوهش ۷۴
- ۷۵-۲-۵- بحث و نتیجه گیری ۷۵
- ۷۸-۳-۵- پیشنهادات کاربردی ۷۸
- ۷۹-۴-۵- پیشنهادات پژوهشی ۷۹
- ۷۹-۵- محدودیت های پژوهش ۷۹
- ۸۰-۶-۵- پیوست ها ۸۰
- ۸۵-۷-۵- منابع ۸۵
- ۹۰-۸-۵- چکیده انگلیسی ۹۰

فهرست جدول ها

- ۴۸- جدول شماره (۱-۳) شاخص های مربوط به ضریب اعتبار پرسشنامه پژوهش ۴۸
- ۵۲- جدول شماره (۱-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب سن ۵۲
- ۵۳- جدول شماره (۲-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب جنسیت ۵۳
- ۵۴- جدول شماره (۳-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب سطح تحصیلات ۵۴

- جدول شماره (۴-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب مدت زمان تحت حمایت ۵۵
- جدول شماره (۵-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب وضعیت اشتغال ۵۶
- جدول شماره (۶-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب تعداد افراد خانواده ۵۷
- جدول شماره (۷-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب وضعیت مسکن ۵۸
- جدول شماره (۸-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب علت حمایت ۵۹
- جدول شماره (۹-۴) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب نوع زندگی ۶۰
- جدول شماره (۱۰-۴) شاخص های توصیفی محاسبه شده افراد نمونه ۶۱
- جدول شماره (۱۱-۴) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات آموزشی بر توانمندسازی خانواده ها ۶۲
- جدول شماره (۱۲-۴) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات فرهنگی بر توانمندسازی خانواده ها ۶۳
- جدول شماره (۱۳-۴) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات آموزشی بر توانمندسازی اقتصادی خانواده ها ۶۴
- جدول شماره (۱۴-۴) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات فرهنگی بر توانمندسازی اقتصادی ۶۵
- جدول شماره (۱۵-۴) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات آموزشی بر توانمندسازی روانی خانواده ها ۶۶
- جدول شماره (۱۶-۴) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات فرهنگی بر توانمندسازی روانی خانواده ها ۶۷

- جدول شماره (۴-۱۷) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات آموزشی بر توانمندسازی اجتماعی خانواده ها ۶۸
- جدول شماره (۴-۱۸) شاخص های محاسبه شده مربوط به تأثیر خدمات آموزشی بر توانمندسازی اجتماعی خانواده ها ۶۹
- جدول شماره (۵-۱) تأثیر خدمات آموزشی و فرهنگی بر ابعاد توانمندسازی ۷۴

فهرست نمودارها

- نمودار شماره (۱-۱) مدل مفهومی پژوهش ۱۲
- نمودار شماره (۲-۱) : تعداد خانوارهای تحت حمایت بر حسب علت حمایت در شهرستان ملایر سال ۱۳۹۰ ..... ۲۰
- نمودار شماره (۲-۲) : تقسیم بندی خانوارهای تحت پوشش از نظر تعداد افراد خانوار ۲۰
- نمودار شماره (۴-۱) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب سن ۵۲
- نمودار شماره (۴-۲) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب جنسیت ۵۳
- نمودار شماره (۴-۳) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب تحصیلات ۵۴
- نمودار (۴-۴) توزیع فراوانی بر حسب مدت زمان تحت حمایت ۵۵
- نمودار (۴-۵) توزیع فراوانی بر حسب وضعیت اشتغال ۵۶
- نمودار (۴-۶) توزیع فراوانی بر حسب تعداد افراد خانواده ۵۷
- نمودار (۴-۷) توزیع فراوانی بر حسب وضعیت مسکن ۵۸
- نمودار (۴-۸) توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب علت حمایت ۵۹
- نمودار (۴-۹) توزیع فراوانی بر حسب نوع زندگی ۶۰

چکیده :

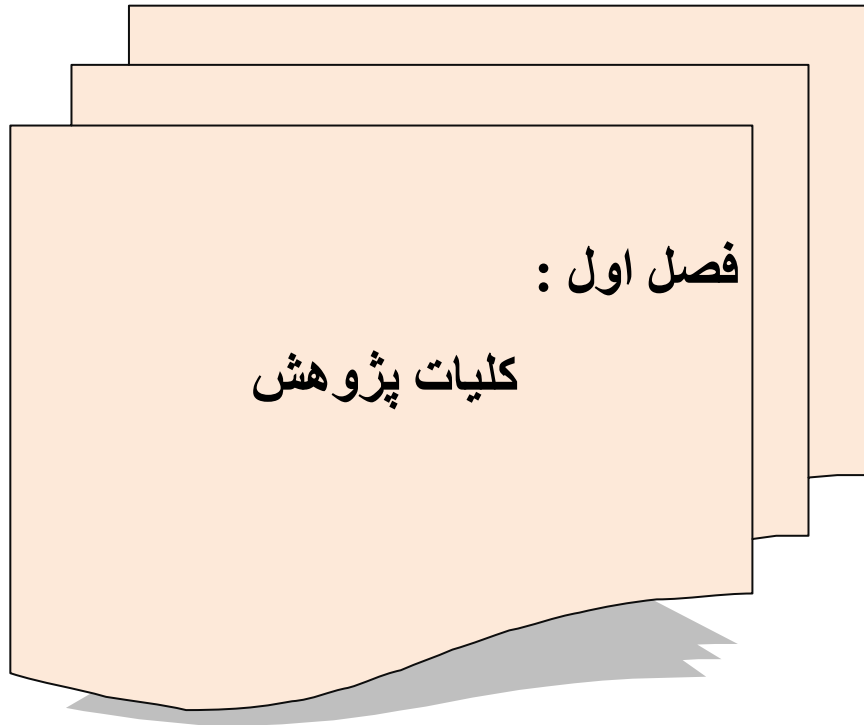
هدف کلی این پژوهش بررسی اثربخشی خدمات آموزشی و فرهنگی کمیته امداد امام خمینی(ره) شهرستان ملایر بر توانمندسازی خانواده های تحت پوشش این نهاد می باشد. روش پژوهش توصیفی پیمایشی و همچنین جامعه مورد مطالعه تمامی خانواده های تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان ملایر می باشد که از خدمات فرهنگی و آموزشی این نهاد استفاده کرده اند. انتخاب نمونه بصورت تصادفی منظم صورت گرفت که در مجموع نمونه متشکل از ۳۰۶ نفر از جامعه مورد نظر در شهر و روستا، به پرسشنامه محقق ساخته ۱۹ سؤالی که از دو قسمت خدمات آموزشی و خدمات فرهنگی ساخته شده بود و همچنین ابعاد توانمندسازی (اقتصادی، روانی و اجتماعی) را می سنجید، پاسخ دادند. از طیف ۴ درجه ای لیکرت (۴: زیاد / ۳: متوسط / ۲: کم / ۱: خیلی کم) در پرسشنامه استفاده شد. آفای کرونباخ پرسشنامه ۹۵٪ توسط نرم افزار SPSS اعلام گردید. برای تجزیه و تحلیل داده ها به دلیل به فاصله ای و نسبی بودن متغیرهای پژوهش و همچنین به دلیل بررسی تفاوت میانگین نمونه با جامعه از آزمون T همبسته استفاده به عمل آمد. یافته های پژوهش نشان داد که :

- ۱- خدمات آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.
- ۲- خدمات فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.

همچنین یافته ها حاکی از آن بود که بیشترین میزان تأثیر خدمات آموزشی بر توانمندسازی روانی خانواده ها بوده و همچنین کمترین تأثیر این خدمات بر توانمندسازی اقتصادی خانواده های تحت حمایت امداد می باشد. همچنین در رابطه با خدمات فرهنگی می توان گفت که بیشترین تأثیر این خدمات بر توانمندسازی اجتماعی و کمترین اثر، بر توانمندسازی اقتصادی خانواده های تحت پوشش می باشد. نکته قابل ذکر در این قسمت این است که هر دو دسته خدمات و فعالیت های آموزشی و فرهنگی از دید خانواده های تحت حمایت بر میزان

توانمندسازی اقتصادی خانواده ها تأثیر داشته ولی این اثر آنگونه که باید، چشمگیر نبوده است.

کلید واژه ها : توانمندسازی ، کمیته امداد، خدمات آموزشی، خدمات فرهنگی،

فصل اول :

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

فقر، پدیده ای شوم، معضلی بزرگ و بیماری صعب‌العلاجی است که ذهن و اندیشه بسیاری از سیاستمداران و دانشمندان علوم مختلف را به خود معطوف نموده است. بیانیه هزاره سازمان ملل متحد که توسط بزرگترین نشست سران کشورها در طول تاریخ ارائه گردید، سرلوحه تمام آرمان‌ها و اهداف خود را ریشه‌کنی فقر شدید و گرسنگی قرار داده است (ارائی، ۱۳۸۴: ۲).

کاهش فقر و در نهایت ریشه‌کنی آن نیازمند راهبردهایی است که نه تنها جلوی نابودی منابع محیطی، فرهنگی، انسانی، اجتماعی و اقتصادی را بگیرد بلکه به ایجاد این منابع نیز بیانجامد. به عبارتی دیگر مجموعه ای نظام‌مند از برنامه‌ها و استراتژی‌ها برای توانمندسازی فقرا مورد نیاز است (غازی، ۱۳۸۴: ۱۲).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز، امام خمینی (ره) با تأسیس و تشکیل کمیته امداد، جهاد سازندگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و ... اهتمام خود را برای زدودن فقر از سیمای کشور نشان دادند. پس از رحلت ایشان نیز حضرت آیت‌الله خامنه‌ای همواره بر تداوم خط مبارزه با فقر و خدمت به محرومان تأکید داشته‌اند. ایشان در سال‌های اخیر بارها و بارها مبارزه با فقر، فساد و تبعیض را اولویت اساسی کشور دانسته و اهتمام قوای سه‌گانه را برای این هدف خواستار شدند (ولئی، ۱۳۸۸: ۷). آیات بسیاری از قرآن کریم نیز به این موضوع پرداخته و سیره پیامبر گرامی اسلام (ص) و ائمه اطهار نیز خود الگویی عملی از اجرایی شدن فرامین الهی در این مقوله است. که در زیر به چند نمونه از این آیات گرانقدر اشاره می‌شود:

۱- وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينَ^۱ .

(و نیکو کار کسی است که) دارایی خود را در راه دوستی خدا به خویشان و یتیمان و

فقیران و ... بدهد .

۲- إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَ إِنْ تَحْفُوهَا وَ تُوْثُوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهِيَ خَيْرٌ لَّكُمْ^۲ .

^۱سوره بقره آیه ۱۷۷

^۲سوره بقره آیه ۲۷۰

اگر به مستمندان آشکار انفاق صدقات کنید کاری نیکوست لیکن اگر در پنهانی به فقیران (آبرومند) برسانید نیکوتر است .

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، دستور تأسیس نهاد مقدس کمیته امداد امام توسط معظم له صادر شد. پی ریزی این نهاد ۲۲ روز پس از شکل گیری نظام جدید و با توجه به شرایط بحرانی آن دوره زمانی، نشان از بینش و ژرف نگری معظم له داشته و اهمیت حمایت از نیازمندان را نشان می دهد.

۱- ۲- بیان مسأله

یکی از مهمترین مسائل کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه، مسأله فقر است. همواره مشکل فقر، تأثیر مستقیم و غیر مستقیم خود را بر وضعیت فرهنگی، اجتماعی و همینطور وضعیت اکولوژیکی خانواده بر جای می گذارد. وضعیت بد اقتصادی موجب شده است که خانواده هایی که با این معضل درگیر هستند، از آسیب پذیرترین اقشار جامعه در برابر آسیب های اجتماعی باشند و عمدتاً یکی از علائم بیماری های روانی مانند افسردگی، اضطراب، وسواس و پرخاشگری در آنها دیده می شود(ولیئی، ۱۳۹۰: ۷۷).

در جهت ساماندهی به این وضعیت، سازمان های اجتماعی از جمله کمیته امداد امام خمینی (ره) نیازمندان را از جوانب مختلف تحت حمایت قرار داده و حمایت هایی را ارائه می دهد و بر کاهش مشکلات اقتصادی و اجتماعی آن ها تأثیر بسزایی دارد(بابایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۳).

کمیته امداد امام خمینی (ره) به عنوان بزرگترین نهاد مجری امر حمایتی جهت تحقق هدف اساسی خود که رفع فقر و محرومیت زدایی است؛ فعالیت میکند. این نهاد با هدف یاری کردن محرومان و مستضعفان، امداد درماندگان و آسیب دیدگان و خودکفا کردن محرومان تشکیل شده است. کمیته امداد امام در حال حاضر و در طول برنامه های پنج ساله اول ، دوم و سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور همواره به عنوان بزرگترین نهاد حمایتی کشور

مطرح بوده و بیش از ۷۵ درصد گروه های تحت پوشش برنامه های حمایتی دولت را تحت پوشش خدمات خود قرار داده است (هفته نامه برنامه، ۱۳۸۷: ۲۳).

در جهت تعدیل و محو عوامل زمینه ساز فقر و محرومیت، حمایت از پرورش استعدادها و بارور ساختن توانایی های تحصیلی دانش آموزان در نظام های حمایتی اجتماعی از جایگاهی ویژه برخوردار است. همچنین توجه به آموزش خانواده، تقویت روحیه همگرایی، احترام به حقوق دیگران و تقویت بنیان خانواده جهت آشنایی خانوارهای تحت پوشش نسبت به حقوق قانونی خود یکی از اقدامات در زمینه فقرزدایی می باشد. تمامی این فعالیت ها و برنامه های آموزشی و فرهنگی، در زمره وظایف دوایر فرهنگی مستقر در واحدهای کمیته امداد استان ها و شهرستان ها می باشد (ارائی، ۱۳۸۴: ۱۵).

این رهنمود امام خمینی (ره) که می فرمایند کار امداد، مدد به کار است، مدد به حیات است و مدد به زندگی شرافتمندانه است؛ به خوبی نقشه راه را برای امداد تبیین نموده است که مدد به حیات که می توان آن را امدادگری نامید، در قالب خدمات حمایتی به خوبی انجام می گردد، مدد به کار نیز از طریق طرح های خوداشتغالی و خود کفایی صورت گرفته است، اما هدف غایی که همانا زندگی شرافتمندانه است از طریق توانمندسازی اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، به منظور افزایش اعتماد به نفس، حفظ استقلال توان تصمیم گیری و کرامت انسانی، رضایت از زندگی، تا رسیدن به خوداتکایی و اشتغال و معیشت پایدار، امکان پذیر است که برای رسیدن به این مقصود تنها راه توسعه طرح های توانمندسازی است که امروزه مورد توجه سایر کشورها قرار گرفته و تجارب موفقی هم در این زمینه وجود دارد (محمدخانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸۵).

امروزه یکی از موضوعاتی که در نظریه سازمان اهمیت بسیاری زیادی دارد، مبحث اثربخشی سازمانی است. صاحب نظران علم مدیریت از دهه های گذشته، از زوایای گوناگون به این موضوع نگرینسته و به تبیین مفهوم آن پرداخته اند. اگر هدف ها را به صورت وضع مطلوب سازمان در آینده تعریف کنیم، اثربخشی سازمان درجه یا میزانی است که سازمان به هدف های خود دست می یابد (دفت، ۱۳۸۴: ۱۰۳). واس (۲۰۰۹) اثربخشی را درجه و اندازه ای که اهداف نهایی سازمان با توجه به برخی محدودیت ها تحقق پیدا می کند می داند که نقش مهمی در توسعه سازمانی ایفاء می کند (واس و همکاران، ۲۰۰۹). مدیران سازمان های

امروزی جهت ارزیابی عملکرد بخش های پیرو خود و سنجش میزان تحقق اهداف آن، به ارزیابی اثربخشی فعالیت های کاری خود گرایش بسیاری نشان می دهند. برایندهایی ارزیابی عملکرد، اطلاعات است. از این اطلاعات می توان به عنوان مبنایی برای بازخورد، دریافت پاداش، آموزش، بهبود و بازسازی و طرح ریزی نیروی انسانی بهره جست (مورهد و گریفین، ۱۳۸۸: ۲۲۲). بر اساس همین ضرورت و با هدف تبیین و طراحی راهبردهای تحولی این نهاد در دهه چهارم انقلاب و با دانش سرپرست امداد امام، توجه به ارزیابی اثربخشی فعالیت های متنوع کمیته امداد امام خمینی (ره) در دستور بخش های مختلف این نهاد مقدس قرار گرفته است (موصلی، ۱۳۸۸: ۵).

همچنین، با توجه به اینکه وجود فقر و گسترش آن در جامعه منشاء مشکلات و نارسایی های دیگر در زمینه های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و ... نیز می شود. لذا توجه به عملکرد فرهنگی، آموزشی کمیته امداد خمینی (ره) در جهت تحقق اهداف خود، نه تنها میزان موفقیت طرح ها و برنامه های این نهاد در جهت این هدف خطیر را بیان می کند، بلکه خود می تواند به عنوان فانوسی راه را بر سایر فعالیت های انجام گرفته در این نهاد روشن سازد (نیکنمایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴۵). بر همین اساس و با توجه به اینکه تا کنون از خدمات فرهنگی و آموزشی کمیته امداد امام خمینی در شهرستان ملایر ارزیابی به عمل نیامده و همچنین میزان اثربخشی این خدمات در توانمندسازی خانواده ها نیز نامشخص و مبهم است؛ لذا این پژوهش در صدد است تا اثربخشی خدمات فرهنگی و آموزشی کمیته امداد امام خمینی شهرستان ملایر را بر توانمندسازی خانواده های تحت پوشش ارزیابی کند.

۱- ۳- ضرورت و اهمیت پژوهش

در سال های اخیر گفتمان مسلط در کمیته امداد امام خمینی (ره) به عنوان بزرگترین نهاد حمایتی کشور، گفتمان توانمندسازی است. از دیدگاه این نهاد، توانمندسازی فرایند شناسایی استعدادها، بالقوه مددجویان، شکوفایی و ارتقاء این استعدادها، ظرفیت ها و توانایی ها با به کارگرفتن سازوکارهای تشویقی، ترغیبی و ترویجی برای انتخاب مسیری جدید در زندگی و قرار گرفتن در چرخه تولید و کسب و کار غایت نگر و ثمربخش است؛ که نتیجه نهایی آن

خروج آنان از چرخه فقر و رسیدن به خودکفایی و پیوستن به جریان اصلی زندگی است (مهدوی، ۱۳۹۰: ۹).

نکته اساسی در تحقق اهداف هر سازمانی به کارگیری برنامه ها و استراتژی های تحقق آن اهداف است و برنامه ها، فقط زمانی به دانش واقعی ما می افزایند و ما را در اجرای موفقتر فعالیت ها و تخصیص بهینه منابع کمک می کنند که به طور پیوسته و از جنبه های گوناگون مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته باشند و بر ضرورت ادامه آن ها و نشان دادن تأثیرگذاری در امور، استدلالات لازم فراهم آورده شود. از طریق این بازخوردها می توان فهمید که تا چه میزان و چگونه اهداف مورد نظر در حیطه مربوطه محقق شده است (قدیری و شرفی، ۱۳۸۵: ۲). چه بسا برنامه ها و فعالیت های متعددی برای تحقق اهداف یک سازمان اجرا و پیاده سازی شده باشند ولی پس از بررسی و ارزشیابی اثربخشی آن ها، به خاتمه برنامه ها و فعالیت ها رأی داده شده و بسیاری منابع (حتی غیر قابل بازگشت) در این رابطه به هدر رفته است. سنجش اثر بخشی برنامه ها از این حیطه نیز مورد توجه است که علاوه بر سنجش میزان تحقق اهداف، به نقاط قوت و ضعف برنامه ها نیز می توان دست یافت. که با تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف سعی در تحقق هر چه بیشتر اهداف سازمان داشت. به این ترتیب ضروری به نظر می رسد که آثار خدمات آموزشی و فرهنگی کمیته امداد همزمان با اجرای طرح ها مورد بررسی قرار گیرد.

۱ - ۴ - اهداف پژوهش

هدف کلی این پژوهش بررسی اثربخشی خدمات آموزشی و فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان ملایر بر توانمندسازی خانواده های تحت پوشش این نهاد جهت ارتقاء برنامه ها و فعالیت های انجام شده در امر خودکفایی و ارتقای سطح معیشتی آنان می باشد. اما این پژوهش دارای اهداف جزئی نیز می باشد، که شامل:

- ارزیابی میزان اثربخشی خدمات فرهنگی و آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر توانمندسازی اقتصادی خانواده های تحت پوشش.

- ارزیابی میزان اثربخشی خدمات فرهنگی و آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر توانمندسازی روانی خانواده های تحت پوشش.

- ارزیابی میزان اثربخشی خدمات فرهنگی و آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر توانمندسازی اجتماعی خانواده های تحت پوشش .

۱ - ۵ - فرضیه های پژوهش

این پژوهش دارای دو فرضیه اصلی و شش فرضیه فرعی می باشد.
فرضیه اصلی

۳- خدمات آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی خانواده های تحت پوشش این نهاد ، مؤثر است.

۴- خدمات فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی خانواده های تحت پوشش این نهاد ، مؤثر است.

فرضیه های فرعی

۱- خدمات آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی اقتصادی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.

۲- خدمات فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی اقتصادی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.

۳- خدمات آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی روانی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.

۴- خدمات فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی روانی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.

۵- خدمات آموزشی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی اجتماعی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.

۶- خدمات فرهنگی کمیته امداد امام خمینی (ره) بر میزان توانمندسازی اجتماعی خانواده های تحت پوشش این نهاد، مؤثر است.